

Ohjausalan koulutus-
ja tutkimusyksikkö

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

ISSN 1796-4717

Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

OPINTO-OHJAUSTA VERKOSSA
Lukion opinto-ohjaustoimintaa verkko-opintoina

Pirjo Ala-Hemmilä

2008

Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos

TIIVISTELMÄ

Tämän kehittämishankkeen ajatuksena on hyödyntää verkko-opetusta yhtenä lukion opinto-ohjauksen työvälineenä. Verkossa tapahtuva ohjaus ei voi koskaan kokonaan korvata kasvotusten tapahtuvaa ohjausta, sillä verkossa työskentely ei parhaimmillaankaan yllä lähellekään sitä dialogisuutta, mikä henkilökohtaisessa ohjauskeskustelussa on mahdollista. Verkkotyöskentely on kuitenkin tarvittava lisä opinto-ohjaustyön välineistöön. Tämän verkko-opetuspaketin työstämisen lähtökohtina on tavoitella henkilökohtaisuutta, siinä määrin kuin se verkossa tapahtuessaan on mahdollista sekä toteuttaa ohjauksessa sosiodynaamisen ohjauksen niitä periaatteita, jotka ovat sovellettavissa myös tällaiseen työskentelyyn. Tässä sovelletut sosiodynaamisen ohjauksen periaatteet pohjautuvat R. Vance Peavyn konstruktivistisiin ohjausperiaatteisiin.

avainsanat: opinto-ohjaus, sosiodynaaminen ohjaus, konstruktivistinen ohjaus, verkko-ohjaus

ABSTRACT

The purpose of this development project is to take advantage of Internet as one of the instruments in student counselling in upper secondary school. Web-based counselling will not be able to replace personal counselling, happening face-to-face, therefore counselling in Internet will not achieve that kind of level of dialog, which occurs in personal counselling. However, web-based counselling will form into necessary and needed instrument at counselling. This web-based course tries to achieve as much personal counselling level as possible and is application of principles of sosiodynamic counselling. These principles are based on the constructivist counselling represented by R. Vance Peavy.

keywords: student guidance, sosiodynamic counselling, constructivist counselling, web-based counselling

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ.....	2
ABSTRACT	3
1 OPINTO-OHJAUSTA VERKOSSA	5
1.1 Hankkeen lähtökohtia	5
1.2 Hankkeen teoriatausta.....	5
1.3 Hankkeen sisältö ja aikataulu	8
2 VERKKOTEHTÄVÄT	9
2.1 Tehtäväosa-alueiden määrääminen ja painotus	9
2.2 Verkkotehtävät.....	10
2.3 Verkkokurssin aloitustunnin suunnitelma	14
3 OMA ARVIO VERKKO-OHJAUKSEN KEHITTÄMISESTÄ	16
3.1 Kehittykö ohjaus verkkomahdollisuuden myötä työssäni?	16
LÄHTEET	18

1 OPINTO-OHJAUSTA VERKOSSA

1.1 Hankkeen lähtökohtia

Lukion opinto-ohjaus tapahtuu opinto-ohjaajan toimesta kahdenkeskisessä ohjauksessa sekä ryhmätilanteessa. Ryhmätilanteessa toimiminen tuo ohjaukselle omat haasteensa; onhan ohjaus pitkälti hyvin henkilökohtainen prosessi. Luokkahuoneessa enimmäkseen tapahtuva ryhmäohjaus on tärkeä osa ohjauskokonaisuutta. Ongelmina tuossa ohjaustilanteessa on se, että ohjaukseen osallistuva voi joutua olemaan poissa ryhmäohjauksesta ja tällöin hän jää ulkopuolelle yhden ohjausvaiheen. Jotta ohjaus voisi jatkua mahdollisimman luontevasti, tulisi poissaolijoiden kyetä paikkaamaan puuttuva vaihe jollakin tavalla. Tämä voi tapahtua henkilökohtaisessa ohjauksessa, mutta tällaisten paikkausten määrä on kuitenkin siinä määrin merkittävä, että ohjaajan työn jouhevan eteenpäin menon kannalta on mielekästä etsiä siihen muitakin tapoja. Olettamukseni on, että opiskelu verkossa sopii tällaiseen paikkaustoimintaan. Toinen syy ohjauksen siirtämiseen osittain verkossa tapahtuvaksi, lähti työyhteisössäni siitä ajatuksesta, että alueellamme läheskään kaikissa lukioissa ei toteuteta pakollisen OP 1-kurssin lisäksi juuri muita opinto-ohjauksen kursseja. Ajatus, voisiko OP 2 –kurssia rakentaa verkkoon ohjauksen tueksi, syntyi tältä pohjalta. Verkko-ohjaus voi myös täydentää luokkahuoneessa tapahtuvaa ryhmäohjausta siinä mielessä, että verkossa opiskelijalle tarjoutuu tilaisuus henkilökohtaisempaan vuorovaikutukseen ohjaajan kanssa.

1.2 Hankkeen teoriataustaa

Kurssi pohjautuu Vääksyn Yhteiskoulun lukion opetussuunnitelmaan, joka on Asikkalan kunnan hyväksymä 19.4. 2005. Tässä opetussuunnitelmassa opinto-ohjauksen kursseja on kaksi; OP 1, Koulutus, työ ja tulevaisuus, joka on pakollinen kurssi sekä OP 2, Opiskelu, työelämä ja ammatinvalinta. Tämän opetussuunnitelman mukaan opinto-ohjauksen kurssien tarkoituksena on tarjota opiskelijoille mahdollisuus hankkia sellaisia perustietoja ja –taitoja, joiden varassa he pystyvät suunnittelemaan jatko-opintojaan ja pohtimaan ammatillista suuntautumistaan. OP 2-kurssin ”tavoitteena on lisätä opiskelijan opiskeluvalmiuksia, parantaa hänen itsetuntemustaan ja ohjata häntä perehtymään jatkokoulutuksen ja työelämän kannalta sellaisiin keskeisiin kysymyksiin, joihin muussa ohjauksessa ei ole mahdollista syventyä.” (Vääksyn Yhteiskoulun lukion opetussuunnitelma 2005, 139). Kurssin aikana opetussuunnitelman mukaan voidaan tutustua mahdolliseen tulevaan opiskelupaikkaan. Työtavat on suunnitelmassa määritelty ryhmätöiksi ja vierailuiksi. Työelämään tutustuminen tapahtuu muutaman päivän pituisina jaksoina.

Verkko-opinnoissa on hyvä totuttaa opiskelijoita lähdekritiikkiin. Opiskelijoiden taustatiedot voivat olla hyvin vaihtelevat ja mikäli kriittinen tarkastelu Internetistä saatavalla tiedolla ei ole vielä itsestään selvyyttä, voisi asiaan johdatella esimerkiksi eri lähteistä koottavien tietojen vertailutehtävillä. Verkkoon tukeutuvassa opiskelussa tulisi myös välttää ns. digikuilu. Haasian mukaan (2001, 17) oppimisen ongelmat usein kumuloituvat ja voikin olla niin, että keskivertoa huonommat verkkotaidot, heikko

kielitaito ja huono kirjallinen ilmaisutaito ovat yhden ja saman ihmisen ongelmia. Tämä asia tulee verkko-opetusta suunniteltaessa ottaa huomioon. Verkossa tapahtuvalle opiskelulle tulee antaa aina selkeät ohjeet, ei pelkästään verkossa, vaan selkeänä paperiversiona. Ohjeistuksen antamisen yhteydessä on yleensä hyvä mahdollisuus saada koko opetukseen osallistuva ryhmä tapaamaan toisensa. Kuten ohjauksessa yleensä, niin myös verkossa tapahtuvassa ohjauksessa on tärkeää luottamuksellisen ilmapiirin luominen. Koko ryhmän keskustelualueella tapahtuva keskustelu pitää tuntua turvalliselta. Kirjallisilta mielipiteiltä puuttuvat kasvot, eleet, äänenpainot ja ilmeet, jolloin on erityisen tärkeää luottamuksellisella ja avoimella ilmapiirillä katkaista ”epäluulon hermeneutiikka – kehä, missä kasvottomat osallistujat alkavat nähdä toistensa neutraaleissakin viesteissä piilotettua kritiikkiä ja piikittelyä” (Mäyrä, 2001, 32).

Oppimiseen liitetään yhä selvemmin dialogin vaatimus. Verkkotehtävissä opiskelijan ei ole mahdollista piiloutua toisten sanomisten taakse ja olla kertomatta omia ajatuksiaan, kun sen sijaan luokkahuonetyöskentelyssä se mahdollistuu helposti. Toisaalta myös verkon vaara on se, että opiskelija jätetään heitteille, mikäli ohjattavan ja ohjaajan kontakti jääkin etäiseksi. Tämä voidaan välttää sillä, että ohjaus ei tapahdu yksinomaan verkossa.

Pantzar (2001,s.119) esittelee omat keskeiset periaatteensa verkko-opetuksen toteuttamiseen. Näitä ovat oppimisen kontekstisidonnaisuus, informaation käsittelyn rajallisuus, informaation erilaiset tulkintamahdollisuudet, oppimisen kulttuurisidonnaisuus ja konstruktivismiin sisältyvä dynaaminen oppimiskäsitys. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen pohjalta on hyvä lähteä tarkastelemaan, millaista olisi konstruktivismi ohjaustyössä. ”Konstruktivistinen ohjaaja olettaa, että ihmisen toimintana ilmenevä ja henkilökohtaisena merkityksenä ilmaistu jokapäiväinen elämäkokemus on väline, johon ohjaus perustuu. Sen mitä ja miten ihminen tarkoittaa yhdessä sen kanssa, miten hän toimii, pitäisi aina olla ohjauksen keskipisteessä.” (Peavy, 1999, 43) Peavy esittelee myös muita periaatteita, jotka hän on johtanut konstruktivistisesta viitekehyksestä. Edellä mainitun lisäksi ohjaustyön periaatteisiin lukeutuu ohjaajan oletus siitä, että elämme monien todellisuuksien maailmassa. Kaikki todellisuudet eivät ole yhtä hyödyllisiä tai toivottavia, ja haasteena on parempien ja huonompien todellisuuksien erottaminen ja erityisesti millä kriteereillä jokin todellisuus on toista parempi. Periaatteisiin lukeutuu myös sen ymmärtäminen, että elämme sosiaalisessa maailmassa, joka on rakentunut vuorovaikutuksen, kommunikaation ja keskinäisissä suhteissa toimimisen kautta. Kielen avulla rakennetaan merkitys ja hahmotetaan todellisuutta. Siksi ohjaustyössä tulisi oppia käyttämään ihmisten tarinoita ongelmanratkaisun välineinä ja kuuntelemaan ohjattavan metaforia elämästään tai itsestään. Kielikuvallinen minuuus voidaan Peavyn mukaan jakaa neljään toisiinsa yhteydessä olevaan alasysteemiin: työelämä ja oppiminen, läheisyys ja ihmissuhteet, ruumis ja terveys sekä hengelliset asiat, maailmankatsomus, henkilökohtainen filosofia. Nämä neljä minuuden ”ääntä” järjestyvät tulkitsevan, toimivan ja valitsevan ytimen ympärille, joka ikään kuin toimii kompassina ihmiselle, mihin suuntaan hän elämäänsä ohjaa. Tässä ytimessä syntyy oma vastuullisuus, luovuus ja vapaus sekä huolehtiminen itsestä ja muista (Peavy, 1999, 42-48). Peavy käyttää konstruktivistisille perusperiaatteille kehittämistään ohjausajatuksista nimeä sosiodynaaminen ohjaus. Nimi korostaa yhdessä pohtimista, tekemistä, ratkaisujen etsimistä, tilanteen yhdessä ymmärtämistä ja dynaamisuusosa korostaa ajattelun jatkuvaa muuttumista, virtaamista.

Opinto-ohjausta tapahtuu hyvin monenlaisissa yhteyksissä ja monin erilaisin mahdollisuuksin. Lienee selvää, että mikäli ohjaustilanne on kovin lyhytkestoinen tai

sillä on hyvin tarkkaan määriteltävissä oleva ongelma, ei ohjauksen tavoitteena silloin voi olla selvittää ohjattavan minuuden ääniä kaikilla tasoilla, vaan käyttöön voi silloin ottaa esimerkiksi hyvin ratkaisukeskeisen lähestymistavan. Ratkaisukeskeisellä lähestymistavalla on samoja perusperiaatteita kuin konstruktivistisella lähestymistavalla: uskotaan ihmisten voivan vaikuttaa ongelmiinsa ja rohkaistaan heitä luottamaan omiin kykyihinsä löytää toimivia ratkaisuja. Ongelmiin ei etsitä syyllisiä, vaan tarpeelliset osapuolet otetaan mukaan asiantuntijoina, joilla on asiaan tärkeitä näkökulmia. (Koulun omat konstit, 1992, 18-19) Näin ohjattavaa ja muita osapuolia kohtaan osoitetaan kunnioitusta, jota molemmissa lähestymistavoissa pidetään perustavana tekijänä onnistuneelle ohjaukselle. Silloin kun ohjaus kuitenkin muodostaa pitempijaksoisen kokonaisuuden, voidaan tarkastelun kohteeksi ottaa ohjattavan koko elämänsä, sillä perusteella, että tämän ohjausprosessin tarkoituksena ei ole pelkästään ohjata yhden yksittäisen valinnan tai suunnan etsimisen eri vaiheissa, vaan antaa samalla pohjaa myöhemmille valinnoille ja suunnan tarkistuksille, joissa hänellä ei mahdollisesti ole käytettävissään ohjaajaa. Voitaisiin jopa ajatella, että täydellisen ohjausprosessin aikana ohjattavalle syntyy näkemys ja taito käynnistää samankaltainen ohjausprosessi tarpeen vaatiessa, täysin itsenäisesti.

Verkko-ohjauksessa on kyse pidempiaikaisesta prosessista. Tällöin on perusteltua pyrkiä synnyttämään ohjattavassa kokonaisvaltaisempaa pohdiskelua siitä, mihin käsityksiin itsestään, voimavaroistaan ja esteistään hän ratkaisunsa pohjaa. Ohjausprosessissa merkittävään rooliin nousevat ohjaajan ohjattavalle esittämät kysymykset. Ohjaajahan voi kysymyksillään pitkälle ohjata, mistä puhutaan mutta myös rajata kysymyksillään ohjattavan mahdollisuutta ottaa puheeksi. Suljettu kysymys rajaa yleensä ohjattavan vastauksen hyvin lyhyeksi. Suljetut kysymykset toimivatkin lähinnä silloin, kun asiasta halutaan saada selville jokin yksittäinen selkeärajainen informaatio. Avoimet kysymykset antavat ohjattavalle mahdollisuuden vastata niin paljon kuin hän haluaa ja niistä sisällöistä, joista hän haluaa keskustella. Miksi-kysymysten sijaan on siis yleensä tuottavampaa käyttää esimerkiksi miten- ja milloin-kysymyksiä. Miksi-kysymyksissä oletetaan, että ohjattavalla on asiasta jokin ymmärrys. Mikäli kyseessä on aggressiivinen ohjattava, voivat miksi-kysymykset laukaista hänessä tarpeen puolustautua ja puolustautuessaan hän voi itsekin alkaa uskoa omiin selittelyihinsä niin, että objektiivinen tarkastelu on mahdotonta. (Alaja K. 2007) Konstruktivistinen kysymysten käyttö pyrkii saamaan ohjattavan kuvailemaan, tutkimaan ja ymmärtämään puheessa käsiteltävää asiaa. Kysymykset voivat kaivaa esille olettamuksia, jotka eivät kenties aiemmin ole tulleet esille, mutta voivat häiritä tai hankaloittaa ratkaisuja. Kysymyksillä voidaan suunnata ajatuksia esteitä enemmän vahvuuksiin ja epämiellyttävienkin kokemusten mukanaan tuoneisiin oppimiskokemuksiin ja sillä tavoin voimaannuttaa ohjattavaa. Antikainen puhuu merkittävistä oppimiskokemuksista, jotka ”elämäkertomuksen perusteella näyttävät ohjanneen haastateltavan elämänsä elämänsä ja muuttaneen tai vahvistaneen hänen identiteettiään” (Antikainen 1996, 251-252). Merkittävät oppimiskokemukset voivat valtauttavia (empowerment). Ne voivat aiheuttaa muutoksen yksilön itsemäärittelyssä eli minässä ja muutoksen ympäristössä, osallistumisen kautta. (Antikainen ym. 2006, 304).

Mielekkäiden ja tiedostettujen uravalintojen tekemiseen esittelee Timo Lampikoski kirjassaan, Urasuunnittelun opas –tulevaisuus mahdollisuutena, 5T-ura- ja elämänsuunnitteluprosessin. 5T muodostuu sanoista: tiedän (tietoa omasta itsestä, ympäristöstä, työmarkkinoista, pätevyyksistä, työhausta, vaihtoehtoista reiteistä), taidan, Lampikoski esittelee kuusi avaintaitoa (yhteistyötaitot, viestintätaitot, tietotekniikka, kansainvälistyminen, verkottuminen, luovuus ja ongelmanratkaisutaidot),

tahdon (suunnitellaan mahdollisia tulevaisuuksia, lisätään määrätietoisuutta), tavoittelen (asetetaan väli- ja lopputavoitteet) ja toimin (siirrytään tekoihin)(Lampikoski, T.1998). Ammatinvalinnanohjaussivustoja Internetissä tutkaillessa, ei voi olla törmäämättä AVO-testiin, joka perustuu Hollandin persoonallisuustyyppityyppiin. Kiinnostustyyppien esittelyä kuusi (RIASEC). R=realistinen, käytännöllinen tyyppi, I=tieteellinen tyyppi, A=taiteellinen tyyppi, S=sosiaalinen tyyppi, E=yrittävä tyyppi, C=systemaattinen tyyppi (www.mol.fi/avo). Ohjelman avulla testin tekijä saa tulokseksi kiinnostustyyppinsä ja listan ammateista. Millä perusteella ammattilistaukset on valittu vastaamaan eri kiinnostustyyppien ei käy selväksi Työvoimatoimiston sivuilta. Testi toiminee, mikäli sitä pidetään vain yhtenä mahdollisuutena saada lisäideoita oman urapolkunsa suunnitteluun, eikä suuntanäyttävänä tai mitään poissulkevana.

1.3. Hankkeen sisältö ja aikataulu

Hankkeen aikana rakennan Moodle-oppimisympäristölle OP 2 –kurssiin sopivia opiskelutehtäviä opiskelijoille, kokeilen ja muokkaan tehtäväsarjaa opiskelijoilta saamani palautteen ja omien havaintojeni pohjalta. Tutustun teoriataustaan (Peavy ja verkko- ohjausta käsittelevä kirjallisuus). Ensimmäiset verkkotehtävät otan opiskelijoilla käyttöön keväällä 2009. Tällöin opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa koko OP 2- kurssi verkossa tai vain osittain, osallistumalla muulta osin luokkahuoneopetukseen.

2 VERKKOTEHTÄVÄT

2.1 Tehtäväosa-alueiden määrittäminen ja painotus

Jotta verkkotehtävissäkin säilyy ohjattavan ja ohjaajan vuorovaikutusmahdollisuus, päädyin tehtävyydessäni siihen, että ohjattava vastaa tehtäviin muistiomutoisena, jolloin ohjaaja pystyy halutessaan antamaan palautetta ja ohjattavalla säilyy mahdollisuus myöhemmin täydentää, muuttaa, kehittää vastauksiaan ohjaajalta saamansa palautteen pohjalta.

Opiskelijan ei ole välttämätöntä tehdä kaikkia tehtäviä. Kurssin aloituksessa, joka tapahtuu ryhmän luokahuonetapaamisessa, annan ohjeistuksen tehtävien valintaan. Elämänkentän kartoitusosiossa on tavoitteena, että jokaiselta osa-alueelta tehdään vähintään kaksi tehtävää ja varaan itselleni mahdollisuuden pyytää opiskelijoita täydentämään tai ottamaan lisää tehtäviä, mikäli minusta jonkin osa-alueen kohdalla tuotos jää vielä kovin kevyeksi.

Opetussuunnitelmassa OP 2 –kurssi muodostuu kolmesta pääaiheesta; opiskelu, työelämä ja ammatinvalinta. Lähdin kurssin suunnittelussa liikkeelle niiden kokemusteni pohjalta, joita olin ehtinyt lukion opinto-ohjaustyöstä hankkia. Olin vetänyt OP 1-kurssia kahtena vuotena ja OP 2-kurssin yhden kerran. OP 1-kurssi toteutetaan työyhteisössäni siten, että kurssi kertyy lukion kolmen vuoden aikana kurssiksi. Siihen sisältyy jokaisena vuotena luokkamuotoisia ohjaustunteja hajautetusti eri jaksoille. OP 2-kurssi toteutettiin taas yhdessä jaksossa, kolme 75 minuutin oppituntia viikossa. Vaikka OP 2- kurssiin määritellään sisällytettäväksi opiskelu ja tarkemmin sanoen lisätä opiskelijan opiskeluvalmiuksia, halusin kurssissani painottaa opiskeluvalmiuksia muulla tavalla kuin perehdyttämällä opiskeluteknikoihin, joita mielestäni OP 1-kursseilla on käsitelty suhteessa muuhun ainekseen painotetusti. Pohdiskelin kurssin kokonaisuutta ja tulin siihen ajatukseen, että haluan lähteä liikkeelle painottaen itsetuntemusta ja oman elämän tilanteen tarkastelua eri näkökulmista. Kannustimena tähän oli se käsitys, että ratkaisujensa pohjaksi, opiskelijan on syytä tunnistaa ja arvioida itselleen merkityksellisiä vaikuttimia. Tämä näkemys pohjautuu konstruktivistiseen lähestymistapaan ohjaustyössä.

Toiseksi kurssin tavoitteena on opetussuunnitelman mukaan perehdyttää opiskelija jatkokoulutuksen ja työelämän kannalta hänelle keskeisiin kysymyksiin. Lähdin siitä ajatuksesta, että elämänkentän kuvaileminen, tutkiminen ja ymmärtäminen luovat tärkeän pohjan jatko-opintojen ja työelämänkin suunnitelmille. Selkeämpää tavoitteellisuutta jatko-opintoja ja työelämää kohtaan päätin kokeilla urasuunnittelua, johon ammensin ideani sekä Peavyn että Lampikosken urasuunnittelun ajatuksista. Tämän urasuunnittelun pohjana toimii kaiken aikaa elämänkentästä aiemmin ammennettu tieto ja ymmärrys itsetutkiskelun avulla. Poimin kurssin toteutukseen 5T-mallista niitä osioita, jotka OP 1-kurssin jälkeen jäävät joko kokonaan tai osin ohjattavalle hämäräksi tai sattumanvaraiseksi ja joiden lisäksi katson olevan tärkeitä ohjattavan myöhemmissäkin suunnitelmiensa tarkistusvaiheissa.

Yksi teemoista on ennakkoiva tieto, työmarkkinoiden muutokset. Ajattelin, että vien kurssilla ohjattavan kurkistamaan, miten hankalaa on ennustaa työmarkkinoita. Valitsin tähän Jyrki J.J. Kasvin luennon työelämän vaatimuksista (Kasvi, J. 2007). Luento on osa eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan ja Teknillisen Korkeakoulun

luentosarjaa. Toiseksi valitsin ohjattavalle tutustuttavaksi työvoimatoimiston sivustot, sillä perusteella, että työvoimatoimistolle on annettu ennakkoivan tiedon välitystehtävä. Tutustuttaminen työvoimatoimiston tarjoamien tietojen sekä palveluiden äärelle voi palvella ohjattavaa myös tulevaisuudessa. Työvoimatoimisto tarjoaa sivuillaan moninaista työelämä tietoutta sekä työnhakuopastusta, jota sivustolla voi harjoitella laatimalla hakemuksia, ansioluetteloita. Sivustolla voi AVO-testin ohella kiinnostua lyhyemmästä ammatillisen suuntautumisen kartoituksesta tai tutustua multimediakokeiluihin, joissa on arvioitu sitä, miltä terveydenhuolto voisi näyttää v. 2015, miten kuljetuksia hallitaan v.2021 tai vaikkapa mitä tekee rakennesuunnittelija v. 2022. Lisäksi valitsin Ammattinetti-sivuston kurssilla tutustuttavaksi, sillä OP 1-kurssilla käytämme paljon Opintoluotsi-sivustoa (www.ammattinetti.fi). Ajatukseni on, että kahlaamalla erilaisia ammattialoja ja ammattikuvauksia lävitse, voi syntyä uusia ideoita ja ainakin saa pääpiirteittäin kuvaa työelämän moninaisuudesta. Pyrin myös kannustamaan kokeiluihin; ei ole vaarallista jos keskeyttää opintonsa ja siirtyy muualle tai ei viihdykään alalla, johon on kouluttautunut. Tässä asiassa myös on hyvänä esimerkkinä työvoimatoimiston sivulla olevat urapolkuesimerkit. Sivustojen käyttöä miettiessäni, jouduin päättämään, kuinka tärkeänä pidän sitä, että ohjattavan tutustuminen esittämilleni sivuille todella tapahtuu, eli kuinka kontrolloin sivuihin tutustumista vai kontrolloin vain lainkaan. Annanko ohjattavalle mahdollisuuden ja kuten yleensä ohjauksessa, hän tarttuu mahdollisuuteen tai ei tartu. Päädyin siihen, että haluan jättää ohjattavalle hyvin vapaat kädet sivustoihin tutustumisessa ja kontrolloin käyntejä muutamilla hyvin avoimilla kysymyksillä. Sivustot ovat kuitenkin hyvin laajat ja voivat ohjata seikkailemaan hyvin erilaisia reittejä yksilön kiinnostuksesta riippuen. Ainoastaan ammattialoihin tutustumista päätin kontrolloida tarkemmin, koska näen sen kurssin kannalta hyvin keskeisenä asiana.

Lukion opetussuunnitelmassa on eri oppiaineisiin sitoutumattomana aihekokonaisuutena muun muassa aktiivinen kansalaisuus. Tämä teema sopii tähän kurssiin erinomaisesti siltä osin, että työelämää tai urapolkuaan suunnitellessa on hyvä miettiä myös suhdettaan työhön siinä mielessä, että arvokasta sisältöä elämäänsä voi saada vaikka vapaaehtoistyöllä. Halusin herätellä ajatuksia järjestötoimintaan, tarjoamalla mahdollisuuden silmäillä järjestöjen toiminta-ajatuksia.

Verkkotehtävät olen mieltänyt kaiken aikaa kehittyviksi. Ennakko-odotukseni on, että tulen muokkaamaan tehtäviä kaiken aikaa, saadessani opiskelijoiden palautetta ja luonnollisestikin uusien mielenkiintoisten näkökulmien sattuessa silmiin.

2.2 Verkkotehtävät

Elämänkenttäni

Valitse yksi sana, joka mielestäsi kuvaa sinua itseäsi tai elämäntilannettasi tällä hetkellä parhaiten (kielikuva=metafora) ja perustele se.

Olen/elämäntilanteeni on kuin...

Perusteluni:

Kokoa muutamia sellaisia asioita, joista sinun elämäsi tällä hetkellä koostuu. Tässä on tehtävän helpottamiseksi(tai sitten päinvastoin) annettu sinulle viisi eri osa-aluetta, joita voisit kuvailla muutamain sanoin.

Ihmissuhteet ja läheisyys

Mitkä ihmissuhteet ovat sinulle olleet tai ovat nyt merkityksellisiä (hyvässä ja huonossa mielessä)?

Pohdi mistä ihmissuhteista tunnet saavasi voimaa ja energiaa ja mitkä ihmissuhteet kuluttavat.

Mieti mitä sellaista olet näissä ihmissuhteissa oppinut tai kokenut, että sinulle kokemuksena voi olla näistä hyötyä myöhemmin elämässäsi?

Mikä tärkeä läheisyyden kokemus sinulle tulee mieleesi (voi olla kaukaa menneisyydestä tai nykyisyydestä)?

Terveys ja fyysinen hyvinvointi

Mihin omassa kehossasi olet tyytyväinen ja mihin tyytymätön?

Kuvaile käsitystäsi siitä, millainen terveydentilasi nyt on, huolestuttaako jokin ja miten huolehdit terveydestäsi.

Mitä nykyisistä elintavoistasi haluat säilyttää, mitä muuttaa tai kehittää?

Opiskelu, kyvyt, taidot, voimavarojen lisääminen

Millaisia hyviä opiskelutaitoja olet tähän mennessä hankkinut?

Mitä heikkouksia opiskelussasi näet?

Valitse kaksi sinulle läheistä ihmistä ja kuvaile heidän opiskelutaustaansa ja asennettaan opiskelua kohtaan?

Luovuus, virkistys

Palaa ajassa useita vuosia taaksepäin; millaisista leikeistä pidit, mitä teit mielelläsi?

Millaiset asiat tuottavat sinulle nyt iloa ja virkistystä?

Henkiset/hengelliset asiat, maailmankatsomus

Millainen on käsityksesi elämästä ja sen tarkoituksesta?

Mitä ajattelet kuolemasta?

Vertaa hengellistä tai maailmankatsomuksellista ajattelutapaasi yhden tai useamman läheisesi tapaan hahmottaa ja selittää elämää? Mitä yhteistä, mitä erilaista?

Tarina minusta

Kirjoita tähän 1-2 kappaletta tekstiä. Kuvaa siinä, millaisena näet itsesi. Kirjoita kuitenkin kolmannessa persoonassa : ” Pirjo on ihminen, joka kokee fyysistä epämukavuutta, kun asioista riidellään”. Tämä auttaa sinua säilyttämään objektiivisen etäisyyden ja voit kenties kirjoittaa suuremmin ja avoimemmin.

Elämänsuunnitelmani

Kuvittele, että seisot rannalla (nykyisyytesi). Edessäsi on meri tai suuri järvi, kenties lampi (tulevaisuutesi). Kuvittele tulevaisuuttasi saarina. Saaria on monta ja ne ovat hyvin erilaisia. Jotkin saaret saattavat olla hyvinkin lähellä ja kenties helposti saavutettavissa. Toiset saarista saattavat sijaita niin kaukana, että epäilet pääsetkö koskaan sinne asti. Toiset saarista ovat houkuttelevampia ja toisia haluat välttää. On mahdollista, että tulet siirtymään yhteen saareen ja viettämään siellä tyytyväisenä lopun elämäsi tai voi olla, että elät useammalla saarella.

Kerro, mitkä saaret ovat sinulle tällä hetkellä houkuttelevia mahdollisuuksia. (Vaihtoehtoisia tulevaisuudenkuvia). Voit kertoa vaihtoehtoista sillä tarkkuudella kuin nyt pystyt.

Saari 1:

Mitä sinun pitäisi tehdä, jotta pääsisit tälle saarelle?

Saaren plussat ja miinukset:

Saari 2:

Mitä sinun pitäisi tehdä, jotta pääsisit tälle saarelle?

Saaren plussat ja miinukset:

Saari 3:

Mitä sinun pitäisi tehdä, jotta pääsisit tälle saarelle?

Saaren plussat ja miinukset:

Siirrymme ajassa pitkälle tulevaisuuteen. Olet ”heimosi” vanhimpia. Eikö kuulostakin heti samalla myös viisaalta? Olet ystävällinen, rohkea, rehellinen, kunnioittava ja läheisillesi hyvin rakas ihminen. Muistelet elämääsi. Vastaa seuraaviin kysymyksiin ja

lopuksi kirjoita ylös myös muut ajatukset, joita ehkä tulee mieleesi, kun kuvittelet muistelevasi elämääsi.

Mitä todella merkityksellistä olet elämässäsi oppinut?

Mitä muistoja sinulla on perheestäsi?

Millaista työelämäsi on ollut?

Mitkä arvot ovat sinulle tärkeimpiä, mihin uskot?

Mitä sellaista olet oppinut, jonka haluat välittää rakkaillesi?

Jos olisit aloittamassa alusta, minkä asioiden haluaisit elämässäsi olevan toisin (jos minkään)?

URAPOLKUA ETSIMÄSSÄ

- Lue Jyrki J.J. Kasvin luento työelämän vaatimuksista tulevaisuudessa.
- http://www.tuta.hut.fi/studies/courses_and_schedules/Tps/TU-53.1010/matsku/kasvi.ppt
- Kirjoita luennon pohjalta muutamia sinussa syntyneitä ajatuksia tai kysymyksiä. Huom! Pohdintasi tulee nyt kaikkien yhteiselle keskustelualustalle.
- Usein tarvitaan vain uskallusta lähteä kokeilemaan, mitä tämä koulutus tai työ voisi minulle antaa. Uuden suunnanarvion voi sitten tehdä, kun kokemusta on saatu ja huomaa kaipaavansa jotakin muuta. Ammattinettiin on koottu myös uratarinoita. Silmäile otsikot ja lukaise pari. Suosittelen mm. Uranvaihtajat- ravintola-alalta toimistotöihin. Mikä sai Minnan etsiytymään mukavasta työstä muualle?
- www.ammattinetti.fi - uratarinat
- Tutustu työvoimatoimiston työnhakuoppaaseen. Voit harjoitella Oma kansioon hakemuksen tai ansioluettelon laatimista tai vaikka testata, miten hyviä vastauksia antaisit työhaastattelussa! Täältä löytyy myös napakka lyhyt ja ytimekäs ammatillisen suuntautumisen kartoitus-testi. Muista! Testit on lisävinkkejä varten. Ne eivät sisällä korkeampaa viisautta! www.mol.fi/tho

- Anna meille kaikille palautetta, mitä mielenkiintoista löysit. Mistä voisi olla hyötyä muillekin? (Huom! Koko ryhmän yhteinen keskustelupalsta)
- Työvoimatoimisto pitää yllä sivustoja, joilta saat eri elämäntilanteisiin sopiva informaatiota tai palveluja. Voit löytää sieltä mm. hieman kökön, mutta mielenkiintoisen multimediatoteutuksen siitä, millaista toimintaa voisi talonrakennus olla v. 2022, terveydenhuolto v. 2015 tai tieliikenne v. 2021. Tietenkin löydät sivuilta myös ammatinvalintatestin, AVO:n. Muista, että testin tarkoitus on antaa lisäideoita. Älä luota liiaksi ammattivinkeihin, vaan valikoi itse! www.mol.fi
-

AMMATINVALINTA

- Tutustu sivustoon www.ammattinetti.fi. Valitse sieltä ammattialat, joita on tällä sivustolla luokiteltu 18 eri ryhmään. Varaa itsellesi hyvin aikaa silmäillä kaikki ammattialat läpi ja kun vastaasi tulee ala tai ammatti, joka herättää sinussa positiivisia väreitä, niin poimi muistioon. Mikäli et pidä netin käyttöä tässä sinulle mielekkäänä, voit hakea minulta lainaksi Ammattikatalogi- kirjan (löytyy myös netistä pdf-muotoisena) ja herätellä ajatuksiasi sen avulla. Lopuksi karsi tai lihavoita ideoitasi siten, että sinulla on 5-10 ala tai ammatti-idea.

Aktiivinen kansalainen

Työ voi olla ihmiselle hyvin monessa roolissa. Se voi olla sisällöltään vähemmän arvokasta ja silloin työstä saatava raha nousee tärkeämpään rooliin. Raha mahdollistaa kenties kiinnostavien asioiden tekemisen vapaa-aikana (harrastus). Vapaa-aikana voi myös tehdä sisällöltään arvokasta työtä (perhe, vapaaehtoistyö). Surffaile hetki netissä ja käy silmäilemässä, minkä puolesta nyt toimivat esimerkiksi sellaiset järjestöt kuin Unicef, Suomen Punainen Risti, Amnesty International, Suomen Luonnonsuojeluliitto... Mikäli löydät jonkin kiinnostavan sivun, laita siitä vinkki yhteiselle keskustelualueelle.

Kurssisukellus suoritettu!

Anna palautetta, mikä oli sinulle hyödyllistä, mikä turhautti tai jopa tuskastutti? Mistä kurssin tehtävistä antaisit kiitosta itsellesi?

2.3 Verkkokurssin aloitustunnin suunnitelma

OP 2 -verkkokurssin aloitustunti (koko ryhmä, luokkahuonetilanne)

Kurssin tavoitteet:

- pohtia ja tutustuttaa ammatinvalintaan ja työelämään

- kukaan ulkopuolinen ei ole kyllin viisas tekemään puolestasi valintoja
- kaiken pohjalla täytyy olla hyvä itsetuntemus ja halu arvioida eri asioiden vaikutusta omaan itseen, valintoihin
- millainen olisi minulle hyvä elämä

Mitä itse odotat kurssilta?

- oma pohdinta ja sitten porina pareittain tai pienissä ryhmissä
- tämän jälkeen kirjallisesti opolle omat henkilökohtaiset (realistiset) tavoitteet, itsetuntemuksen, työelämän, ammatinvalinnan suhteen kurssilta

Kurssiin kuuluu myös koko tälle ryhmälle yhteisiä keskustelualueita. Pohtikaa, millaisia sääntöjä yhteisten keskustelualueiden kirjoituksille haluaisitte asettaa?

- keskustelu pienissä ryhmissä, purku ja sopimukset

Suurin osa tehtävistä on luottamuksellisia, vain ohjaajan tietoon tulevaa. (Miten erottuu alustalla?)

Mikäli ohjattava toivoo ohjaajalta kommenttia tai haluaa kysyä jotakin, kannattaa asiassa lähestyä sähköpostitse, sillä kurssitehtävien läpikäynti saattaa ohjaajan puolelta tapahtua niin harvakseltaan, ettei sitä kannata jäädä odottelemaan.

Tutustuminen, mistä kurssi löytyy, kurssiavain. (Tykki)

Missä järjestyksessä tehtävät voi suorittaa?

Missä kohdin voi tehdä valintoja? Opon vinkit eri asioihin painottuvista valinnoista.

Mikä on sopiva tehtävän vastauksen laajuus? (Ohjaajan oikeus pyytää lisäystä tai valinnan ulkopuolelle jääneiden tehtävien suorittamista = hyväksyttävän suorituksen edellytykset.)

Kurssin suorittamisen aikataulu.

1. Suositeltava aikataulu, jossa kurssitehtävät jaettu osatavoitteisiin.
2. Viimeinen dead line –päivä, jolloin viimeistään kaikkien tehtävien tulee olla ohjaajalla luettavana. Tämän jälkeen ohjaajan pyynnöstä mahdollista täydennysaikaa.

3 OMA ARVIO VERKKO-OHJAUKSEEN KEHITTÄMISESTÄ

3.1. Kehittykö ohjaus verkkomahdollisuuden myötä työssäni?

Olen erittäin tyytyväinen siihen, että aloin kehitellä tätä ideaani kehittämishankkeeksi jo kohtalaisen varhaisessa vaiheessa opintojani. Nyt jälkeen päin ajatellen, on aivan ideaalia saada jatkuvasti uusia herätteitä ja näkökulmia siihen työhön, mitä tekee. Olen kaiken kaikkiaan sitä mieltä, että koko opiskeluprosessi on minulle ollut todella tehokasta siksi, että olen saanut tehdä opinto-ohjaustyötä samalla, joten uudet ideat ovat päässeet kohtalaisen nopeasti käytäntöön. Ongelmaksi muodostui vain se, että tuli niin paljon asioita, joiden keskeneräisyyden omassa työssäni tunnisti ja halu tehdä muutos välittömästi oli niin suuri, että jouduin kamppailemaan itseni kanssa siinä, etten voi eikä ole mielekästäkään yrittää tehdä kaikkea samanaikaisesti. Tämän kurssin rakentaminen oli yksi mielekkäimmistä tehtävistä, koska koin, että sain opiskeluajasta edellä mainitut hyödyt käyttööni, sen sijaan, että olisin ryhtynyt valmistelemaan sitä vasta opistojen päätyttyä. Nyt kypsyttelyaika oli kohtuullisen pitkä ja sen aikana sain kurssini valmistamiseen valittua muutamia keskipisteitä. Varmistuin siitä, että itsensä tutkiskelu eri näkökulmista voi antaa ajatuksille uutta suuntaa ja siksi kannattaa ottaa se kantavaksi teemaksi tähänkin kurssiin. Toisaalta kurssi kaipaa tietyn jyrkän ytimen, joka on kurssin vastaanottajalle myös kontrolloitavissa; opiskelija on pysähtynyt pohtimaan ja pukemaan ajatuksiaan sanoiksi. Arvelen, että tässä verkkokurssimuodossa tämä itsensä tutkiskelu on ohjattavallekin omat etunsa. Hänellekin ehkä jää selvempi kuva minuuden pohdiskelusta kokonaisuutena eikä irrallisina osina, kuten kerran viikossa tapahtuvassa ryhmämuotoisessa ohjaustilanteessa on vaarana. Toiseksi joidenkin ohjattavien on varmasti helpompi kertoa ja pohtia näitä asioita, kun ei joudu tuottamaan niitä suullisesti. Kolmanneksi suulliseen tuottamiseen verrattuna tämä tapa voi ohjattavasta tuntua anonyymimmältä, vaikka hän tietääkin ohjaajan hänen tuotoksensa lukevankin.

Kurssia tehdessäni jouduin pohdiskelemaan, millä muilla tavoin voi tukea ohjattavan ammatinvalintaa. Ymmärsin sen, että tehtäväni on johdatella ohjattava pois sellaisesta ajatuksesta, että jollakulla on parempaa tietämystä häntä itseään koskevista asioista. Ei ole olemassa virheetöntä arviota siitä, missä työtehtävässä hän olisi parhaimmillaan ja tyytyväinen valintaansa. Arvioita voi olla, mutta yhtä hyvin ne voivat olla vääriä arvioita. Toinen oivallukseni oli se, että ohjattavalle voi tehdä näkyväksi sen, miten erilaisia polkuja pitkin muut ovat lopulta päätyneet omalle alalleen. Jokainen keskeytynytkin opiskelu, työsuhde on tuonut oman kokemuksensa, joka vaihe vaiheelta on voinut selkeyttää ajatuksia.

Olen nyt entistä valmiimpi, suorastaan innokas tarjoamaan ensi vuonna kurssitarjottimelle OP 2-kurssia, joko verkko- tai luokahuoneversiona. Mikäli toteutan luokahuoneopetuksena, voin käyttää pohjamateriaalina verkkotehtäviäni. Samalla mahdollisten poissaolojen paikkaaminen on selkeää, kun minulla on tarjota korvaavat tehtävät verkossa. Verkkoversiona toteuttaminen on myös mahdollista. Haluan siinä tapauksessa yhden yhteisen luokkahuonetapaamisen, jossa voimme koko ryhmä tarkentaa, millaisia tavoitteita osallistujilla on, ja miten luomani kurssi voi siinä olla

tueksi. Tässä yhteydessä voin myös jo antaa vinkkejä siitä, millaisia valintoja tehtävien suhteen suosittelisin tehtäväksi.

Aion toteuttaa myös OP 1-kurssista verkkoversion siitä syystä, että koen poissaolojen korvaamisen muutoin niin työllistävänä asiana, että haluan siihenkin itselleni ja opiskelijoille hyvän työvälineen.

LÄHTEET

- Alaja, K. 2007. Kasvun keskellä -elämää murrosikäisen vanhempana. Kirjapaja.
- Antikainen, A. 1996. Merkittävät oppimiskokemukset ja valtautuminen. Teoksessa Antikainen, A. & Huotelin, H.
- Antikainen, A. & Rinne, R. & Koski, L. 2006. Kasvatussosiologia. Helsinki. WSOY.
- Haasio A. 2001. Tietoverkot opetuksen apuvälineinä. Teoksessa Haasio A. & Piukkula J. (toim.) Oppiminen verkossa. Saarijärvi: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Kasvi, J. 2007. Työelämän vaatimukset tulevaisuudessa. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta ja Teknillinen Korkeakoulu –psykologian yksikkö. Saatavilla www-muodossa: http://www.tuta.hut.fi/studies/courses_and_schedules/Tps/TU-53.1010/matsku/kasvi.ppt
- Koulun omat konstit –käytännön ratkaisuja pulmatilanteisiin. Mannerheimin Lastensuojeluliiton julkaisuja. 1992. Jyväskylä. Gummerus.
- Lampikoski, T. 1998. Urasuunnittelun opas – tulevaisuus mahdollisuutena. WSOY.
- Mäyrä F. 2001. Verkkoympäristö ja oppimisen kulttuuri. Teoksessa Haasio A. & Piukkula J. (toim.) Oppiminen verkossa. Saarijärvi: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Pantzar, E. 2001. Oppimisteoreettisia näkökulmia verkkoperustaisten oppimisympäristöjen suunnitteluun. Teoksessa Haasio A. & Piukkula J. (toim.) Oppiminen verkossa. Saarijärvi: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Peavy, V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Psykologien Kustannus Oy
- Peavy, V. 2001. Elämäni työkirja. Psykologien Kustannus Oy
- Vääksyn Yhteiskoulun lukion opetussuunnitelma 2005
www.mol.fi
www.opintoluotsi.fi
www.ammattinetti.fi

